

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV MITT, RAPPORT 2009:19

ARKEOLOGISK FÖRUNDERÖKNING

Anläggningar och fynd i kvarteret Sjömannen 5

Södermanland, Mariefred socken, kvarteret Sjömannen 5, RAÄ 21

Lena Beronius Jörpeland

UV MITT, RAPPORT 2009:19
ARKEOLOGISK FÖRUNDERÖKNING

Anläggningar och fynd i kvarteret Sjömannen 5

Södermanland, Mariefred socken, kvarteret Sjömannen 5, RAÄ 21

Dnr 422-1069-2009

Lena Beronius Jörpeland

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar
UV Mitt
Instrumentvägen 19
126 53 HÄGERSTEN
Tel. 010-480 80 60
Fax 010-480 80 94
www.arkeologiuv.se
uvmitt@raa.se

© 2009 Riksantikvarieämbetet
UV Mitt, rapport 2009:19
ISSN 1403-9044

Kart- och ritmaterial Karlis Graufelds
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L1999/3
Utskrift EO Grafiska, Stockholm 2009

Innehåll

Inledning	4
Kvarteret Sjömannen	4
Målsättning	4
Metod	4
Det arkeologiska källmaterialet	5
Anläggningar	5
Fyndmaterialet	6
Utvärdering	6
Sammanfattande resultat	8
Referenser	8
Muntlig uppgift	8
Administrativa uppgifter	8
Bilagor	9
1. Schaktbeskrivning	9
2. Anläggnings- och lagerbeskrivningar	9

Figurer

1. Stadskarta över Mariefred med schaktet i kvarteret Sjömannen markerat. Skala 1:4 000.	11
2. Situationsplan över Sjömannen 5 och undersökt yta. Skala 1:200.	12
3. Schaktplan med påträffade anläggningar. Skala 1:50.	13
4. Sektion upprättad över norra schaktväggen vid platsen för grop, A2. Skala 1:40.	13

Inledning

Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Mitt, har på begäran av Länsstyrelsen i Södermanlands län utfört en arkeologisk förundersökning i kvarteret Sjömannen 5, Mariefred, RAÄ 21, Strängnäs kommun, Södermanland.

Uppdragsgivare var Ann och Björn Sundfeldt, Solna.

Kvarteret Sjömannen ligger i den sydöstra delen av Mariefred (fig. 1). Under 1600- och 1700-talen gränsade tomterna till Mälarens stränder.

Kvarteret Sjömannen

Anledningen till den arkeologiska förundersökningen var att kvarteret Sjömannen ligger inom det område som hade tagits i anspråk för klostret i Mariefred. Klostret började byggas i slutet av 1400-talet. I början av 1500-talet är omfattande byggnadsarbeten påbörjade och delvis färdigställda. Tidigare arkeologiska iakttagelser har dokumenterat murrester i norra delen av kvarteret och även i Klostergatan, här finns en brunn. Hur långt söder ut i kvarteret det finns klosterlämningar är däremot okänt. Klart är att strandlinjen under 1500-talet har legat någonstans inom kvarterets södra del (Beronius Jörpeland 1993).

Kvarteret Sjömannen hör till den tidigaste kvartersnamngruppen. Gårdarna 4 och 5 (Sjömannen 2 och 3) ägdes i slutet av 1800-talet av skepparen Gustaf Abraham Enström (Pettersson 1998:227). Fastigheten Sjömannen 2 är ett bostadshus som åtminstone är från 1700-talet. På tomten Sjömannen 3, finns ett större tvåvåningshus som sannolikt är uppfört vid 1800-talets början. Den befintliga bostadsbyggnaden på tomt 5, som är avstyckad från tomt 3, är troligen samtida med nämnda bostadshus. Under 1900-talets början flyttades byggnaden från sin ursprungliga plats vid Klostergatan (Mariefred Kulturhistorisk bebyggelseinventering 1978:64).

Målsättning

Den arkeologiska förundersökningens syfte och ambitionsnivå klargjordes i förfrågningsunderlaget från länsstyrelsen. Syftet var att ”klargöra om platsen innehåller rester från klostret alternativt andra bebyggelserester/kulturlager eller om där finns senare tiders utfyllnadslager. Om intakta kulturlager/lämningar finns på platsen ska klargöras vad dessa består av och vad de representerar för att bedöma behovet av en eventuell särskild arkeologisk undersökning. Är lämningarna av begränsad omfattning ska de undersökas och tas bort i samband med förundersökningen”.

Metod

Undersökningsområdet utgjordes av en yta omedelbart norr om, och intill det befintliga bostadshuset (fig. 2). Hela ytan banades av med hjälp av en mindre grävmaskin som tillhandahölls av uppdragsgivaren. De påträffade lagren och anläggningarna dokumenterades analogt på en schaktplan. Anläggningarna togs bort efter genomförd dokumentation och delar av ytan schaktades ned till orörd botten. De områdena med störningar schaktades

endast ned till synligt rör/kulvert. En grop påträffades i norra schaktkanten, här upprättades en sektionsritning.

Det påträffade fyndmaterialet har registrerats och fotograferats, endast de föremål som kan användas för datering och funktionsbestämning har tillvaratagits.

Det arkeologiska källmaterialet

Den undersökta ytan täcktes av en plattläggning och hade fungerat som uteplats. Under plattorna fanns ett sättsandslager och under detta en markduk. När markduken tagits bort framkom äldre anläggningar och lager.

Schaktet var 3,7×4,5 meter stort, schaktdjupet var cirka 1 meter. I botten fanns orörd lera. Den relativt ringa ytan var skadad i främst sydöstra hörnet, här fanns äldre nedgrävningar och en kulvert som löpte från befintlig huskropp i nordostlig riktning (fig. 3). När ytan hade grävts ned till botten påträffades ett cementrör i öst–västlig riktning. Den centrala delen var därmed avgrävd, och lager 2, det lager som innehöll lera och tegelkross som påträffades redan under markytan, är således fyllnadslager i rörgraven. Ett träflislager med ett förhållandevis rikhaltigt fyndmaterial låg i sydvästra delen av schaktet (lager 1). I övrigt var ytan fylld av lerblandade fyllnadslager. På orörd botten fanns en tunn strimma av humus-horisonter, och en stock i norra delen av schaktet. Denna föreföll inte vara del av någon konstruktion.

Anläggningar

De anläggningar som påträffades var fyra till antalet. De bestod av en träbroläggning (A1), en grop med kalkbruk och tegelkross (A2), en äldre nedgrävning/dike (A3) samt en husgrund (A4).

Anläggning 1, var en förmodad träbroläggning som låg i schaktets sydvästra del. Den bestod av tre horisontellt lagda stockar. Anläggningen var skadad i norra delen av rörgraven till cementröret och fortsatte västerut utanför schaktets begränsning. Den östra kanten var avgrävd av diket A3. Söder om trästockarna fanns ett träflislager, lager 1. Fynden i detta lager, främst yngre rödgods, antyder en tidsställning till 1670–1750.

I norra delen av schaktet fanns en grop med sten, kalkbruk och tegelkross (A2). Gropen låg i norra schaktkanten och endast den sydvästra delen fanns innanför schaktets begränsning (fig. 4). Anläggningen tolkades initialt som en eldstad på grund av det rikhaltiga kalkbruket som låg runt omkring några flata stenar, men då inte något uppbyggt fundament av stenpackning fanns i botten avskrevs denna tolkning. Troligen rör det sig endast om en grop med raseringsmaterial. Fyndmaterialet i gropen bestod av yngre rödgodsskärvor huvudsakligen från perioden 1670–1720 (Bäck, muntlig uppgift). En skärva fajans, (F7) hör till perioden mitten av 1600-talet. Det fanns också två skärvor av ett gulaktigt lergods med profilerad mynning av en något äldre typ (F18). Gropen är således igenfylld med ett fyndmaterial som spänner över tiden 1650–1720. I gropen fanns också skaft av kritpipor.

I schaktet fanns, som nämnts, också flera sentida störningar. Den äldsta av dem har erhållit anläggningsnummer och utgör ett stenfyllt dike (A3), som troligen är en äldre ledningsgrav, igenfylld under 1900-talets mitt. En bit ned i fyllningen låg ett Salvekvickplåster.

Schaktets nordvästra hörn tangerade en husgrund, (A4) som var belägen norr om den undersökta ytan. En syllstensrad, eventuellt en gavel, stack fram i schaktets norra kant. Stensyllen låg relativt ytligt, stenarnas överyta täcktes av den markduk som låg under sättsandslagret till plattläggningen. Husgrunden hör troligen till en äldre generation uthus på tomten. Det är inte möjligt att precisera någon kronologisk hållpunkt eftersom byggnaden i sin helhet låg utanför undersökningsområdet.

Fyndmaterialet

Fyndmaterialet från förundersökningen påträffades dels vid avbaningen, dels vid rensning av anläggningarna. Sammanlagt 19 fyndposter är registrerade. Huvuddelen av materialet, 10 fyndposter, är skärvor av så kallat yngre rödgods som dateras till perioden 1670–1720. Enstaka skärvor har en snävare datering. För beskrivning av enskilda skärvor se fyndtabellen. En skärva av importerad fajans påträffades också. Kärlet är importerat från Holland och ska troligen dateras till 1600-talets mitt (F7). Importerad tidig fajans speglar väl stadskulturen i Mariefred vid denna tid. Nämnas kan också ett glaserat silkär (F9). För övrigt påträffades fönsterglas, skaft av kritpipor, buteljglas samt ett spetsigt föremål av Cu-leg., en eventuell dräknål (F19). Nålen är gjord av ett tunt bronsbleck som tvinnats till en smal kon, i änden finns fyra flikar som kan ha omfattat en prydnadssten. Föremålet kan eventuellt också vara en hattnål. Dräknålen påträffades vid schaktningen i lager 2, och kan inte dateras närmare. Slutligen ska ett något ovanligare fynd nämnas, ett sänke av rödgodskeramik med två upphängningshål. Liknande sänken – till formen – har påträffats bland annat i Vadstena, här med en datering till 1500-talets andra hälft (Hedvall 2006:15 och 39).

Utvärdering

Vid förundersökningen påträffades lämningar som sannolikt kan kopplas till att den södra delen av kvarteret tas i anspråk för mer permanent bebyggelse. Utifrån fyndmaterialets tidsställning sker detta först från och med årtiondena omkring år 1700. Några enstaka föremål kan eventuellt vara från 1500-talet men inte några intakta lager eller konstruktioner påträffades från denna tid. Några mer manifesta konstruktioner förefaller således inte ha funnits under dessa århundraden, utifrån vad som har kunnat sägas av den begränsade yta som nu har undersökts. En husgrund tangerades i schaktets nordvästra hörn. Denna bör inte vara äldre än 1800-tal – möjligen från 1700-talets slut – utifrån dess läge och relation med äldre lager. I övrigt påträffades en grop fylld med tegel och kalkbruk, keramik i gropens botten är från 1600-talets mitt och andra hälft. I schaktets sydvästra hörn låg tre stockar i öst–västlig riktning. Dessa fortsatte utanför schaktets begränsning i väster, och var i öster avgrävda av en äldre dikesnedgrävning. Söder om stockarna fanns ett kulturlager innehållande

träflis, bark, tegelkross. Fyndmaterialet i lagret bestod av fönsterglas och keramik från perioden 1670–1720.

En intressant iakttagelse som gjordes vid förundersökningen är att det förefaller inte som att den dåtida stranden har fyllts ut i någon nämnvärd grad, i denna del av kvarteret. Strandvägen som löper söder om kvarteret byggdes mellan åren 1921 och 1922 och är byggd på utfyllnadsmassor (Pettersson 1998:208).

Strax norr om den nu undersökta ytan, finns en markant stigning i terrängen upp mot kvarterets nordvästra del som ligger på en högre nivå. Detta kan vara en äldre strandbrink eller så finns här partier med berg. Det kan också vara så att de markanta terrängförhållandena hänger samman med att den nordvästra delen av kvarteret rumsligt sett troligen har omfattats av den forna klosteranläggningen och att det här finns mer omfattande raseringsmassor/klosterlämningar.

Tabell. Fyndtabell.

Fnr	Material	Sakord	Typ	Vikt, g	Antal	Fragm.-grad	Kärltyp	Kärldel	Anmärkning	Datering	Beskrivning
1	Keramik	Kärl	BII:4	50	1	F	Fat	Mynning	Samma kärl som F2, lager 1.	1670–1700	
2	Keramik	Kärl	BII:4	58	1	F	Fat	Mynning	Samma kärl som F1, schaktfynd.		
3	Keramik	Kärl	BII:4	65	1	F	Fat	Mynning	Jfr F1, F2, rensning A1.	1670–1700	
4	Glas	Fönsterglas		2	1	F			Rensning A1.		
5	Glas	Kärl		6	1	F			Grönt, butelj? Luftblåsor, rensning A1.		
6	Keramik	Kärl	BII:4	10	1	F	Fat	Buk	Hemrad, helgjuten vit engob? rensning A1.	1670–1720	
7	Keramik	Kärl	Fajans	22	1	F	Fat	Mynning	Importerad fajans, Holland? under stenarna A2.	1600-talets mitt(?)	Brun glasyr på undersidan. Svagt utböjd mynning, rosa-skimrande gods. Blå och vit dekor. Relativt poröst gods. Importerad från Holland. Relativt ovanlig, men kanske typiskt stadsmaterial? Troligen före Ostindiska kompaniet. 1600-talets mitt(?) (Bäck, muntlig uppgift).
8	Keramik	Kärl	BII:4	14	1	F	Fat	Buk	Under stenarna A2.	1670–1720	
9	Keramik	Kärl	BII:4	14	1	F	Skål	Mynning	Silkkärl, glaserad, kam-dekor, under stenarna A2.	1670–1700	
10	Keramik	Kritpipa		1	1	F			Skaft, schaktfynd N delen.		
11	Keramik	Kakel		5	1	F	Dekor-kakel	Övrig	Blå dekor, schaktfynd N delen.		
12	Keramik	Kakel		9	1	F	Dekor-kakel	Övrig	Blå dekor vit botten, schaktfynd N delen.		
13	Keramik	Kärl	BII:4	12	1	F	Trebens-gryta	Buk	Äldre? flammig glasyr, kornig, schaktfynd N delen.	1500-tal?	Svartbränd utsida. Relativt tunnt gods, 4 mm, poröst. Drejfaror på utsidan.
14	Keramik		Röd-gods	62	1	F			2 upphängningshåll, rödgods, schaktfynd N delen.	1500-tal?	
15	Keramik	Kritpipa		1	1	F			Skaft, rensning A2.		
16	Keramik	Kärl	BII:4	28	1	F	Skål	Hänkel	Rensning A2.		
17	Keramik	Kärl	BII:4	23	1	F	Krus	Hänkel	Tummad, förningskruka? rensning A2.		
18	Keramik	Kärl		18	1	F	Krus	Mynning/buk	2 skärvor, kalkhaltig lera, import? rensning A2.	1500–1600-tal(?)	
19	Cu-leg.	Dräkt-nål		8	1	D			Dräkt-nål, hårprydnad? schaktfynd N delen.		

Sammanfattande resultat

Den arkeologiska förundersökningen visade att det inom den nu undersökta ytan inte fanns några mer manifesta byggnadslämningar äldre än 1700-tal. En grop med kalkbruk och tegel samt fynd från 1600–1700-talet fanns i norra schaktkanten. I sydvästra hörnet fanns en förmodad träbroläggning med ett kulturlager innehållande främst träflis och bark. Även här fanns keramik från perioden 1600–1700-tal. Dessa anläggningar låg på den forna markytan. Högre upp i lagerföljen fanns en husgrund som tangerades vid undersökningen. Husgrunden bestod av en syllstensgrund som troligen är belägen nordväst om den nu undersökta ytan.

Det fyndmaterial som påträffades vid schaktningen är delvis av något äldre datum. Keramikskärvor av en typ som kan gå ned i 1500-tal, men även skärvor av 1600-talstyper påträffades, liksom kakel och ett sänke av rödgodskeramik. Bitar av taktegel av så kallat munktegel, samt murtegel av typer som härrör från klostret fanns också i fyllnadslagren.

Referenser

- Beronius Jörpeland, L. 1993. Kartusianerklostret. Riksantikvarieämbetet. UV 1993:53. Stockholm.
- Hedvall, R. 2006. Stadsgårdar från 1500-tal. Kvarteret Prelaten i Vadstena. Riksantikvarieämbetet. UV Öst, rapport 2006:30. Stockholm.
- Mariefred Kulturhistorisk bebyggelseinventering. 1978. Södermanlands museum. Rapport 4. Nyköping.
- Pettersson, K. 1998. Gator och kvarter, Strängnäs, Mariefred, Stallarholmen och Åkers styckebruk. Lokalhistoriska sällskapet i norra Södermanland. Årsbok 1999. Stadsarkivet. Eskilstuna.

Muntlig uppgift

Mathias Bäck. Arkeolog, Riksantikvarieämbetet, UV.

Administrativa uppgifter

- Riksantikvarieämbetets dnr: 422-1069-2009.
- Länsstyrelsens dnr: 431-16189-2008.
- Projektnummer: 11295.
- Intrasisprojekt: M2009:003.
- Undersökningstid: 7 april 2009.
- Projektgrupp: Lena Beronius Jörpeland, projektledare.
- Underkonsulter: —.
- Exploateringsyta: 16 m².
- Undersökt yta: ca 17 m².
- Läge: Ekonomiska kartan, blad 10H 4g, edition 2, Jan 1989, x 657165 y 158080.
- Koordinatsystem: RT 90 2,5 gon V.
- Koordinater för undersökningens sydvästra hörn: x 6571599 y 1580964.
- Höjdsystem: —.
- Dokumentationshandlingar som förvaras i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), RAÄ, Stockholm: 3 digitala foton med Unr 5001_1–3.
- Fynd: Fynd med Fnr 1–19 förvaras på Riksantikvarieämbetet, UV Mitt, i väntan på beslut om fyndfördelning.

Bilagor

Bilaga 1. Schaktbeskrivning

Schaktet var 3,70×4,50 meter stort och 0,9–1 meter djupt.

Schaktet grävdes intill och norr om den befintliga byggnaden. Ytan var täckt av en modern plattläggning med ett underliggande sättsandslager. När detta hade tagits bort framträdde en yta med ett svartbrunt kulturlager med träflis (L1) i sydvästra hörnet. Norr om detta låg tre stockar, A1. I nordvästra hörnet fanns ett humöst lerlager med tegelkross, L2, och en framstickade syllstensrad i öst–västlig riktning (A4). Schaktets sydöstra fjärdedel var stört av dels en recent nedgrävning i nordostlig riktning, dels av en modern kulvert i samma riktning men liggande öster härom. Här fanns också en dagvattensbrunn. I schaktets nordöstra hörn var ett tegel- och kalkbrukslager (A2).

Schaktet grävdes till orörd botten i västra halvan, liksom det nordöstra hörnet. Botten utgjordes av lera som låg cirka 0,7–0,8 meter under nuvarande markyta.

På den orörda botten låg siltiga horisonter som troligen var vattenavsatta. En tunn mörk humushorizont kan eventuellt vara en äldre markyta. På denna låg en fragmentarisk stock/planka i öst–västlig riktning. Den föreföll inte vara del av någon konstruktion utan endast slängd på den äldre markytan.

Vid schaktningen tillvaratogs skärvor av yngre rödgods. Fynd som inte tillvaratogs var skärvor av fönsterglas, en halv kanonkula av sten, skaft av kritpipor samt tegelstenar och taktegel. Två bitar tegel härrör sannolikt från klostret. Det ena var en halv tegelsten, tjockleken var 0,09 meter och bredden var 0,13 meter. Det andra var ett fragment av en kupig, relativt tjock taktegelpanna med vit magring. Även taktegel av ving-typ fanns i schaktet, liksom enstaka skärvor porslin som låg ytligt.

Förutom dessa, fåtalet äldre föremål påträffades inte några lämningar eller konstruktioner som var äldre än 1600–1700-talet. Området ligger i det som var strandlinje enligt den äldsta kartan över Mariefred, och bör ha tagits i bruk som tomtmark under 1700-talet.

Bilaga 2. Anläggnings- och lagerbeskrivningar

A1, träbroläggning?

Anläggningen var 2 meter lång och 0,7 meter bred. Tre stockar låg horisontellt, tätt lagda i öst–västlig riktning. De var avgrävda i östra delen av en nedgrävning fylld med löst liggande stenar (A3).

Trästockarna låg cirka 0,4 meter under markytan, norr om ett kulturlager med träflis, L1. Stockarna vilade på infiltrerad lera, och tunna silthorisonter.

A2, grop med sten, kalkbruk och tegelkross

Gropen syntes i norra schaktkanten och endast den sydvästra delen låg innanför schaktet. I botten av gropen var lagren vattenavsatta och siltiga horisonter, cirka 0,1 meter tjocka. På botten låg en samling stenar tätt lagda i två koncentrationer. Stenarna låg med flata sidan upp och troddes först vara en konstruktion. Stenarna täcktes av ett 0,2–0,3 meter tjockt lager kalkbruk, både bitar av murbruk samt kalk och smulor fanns i lagret. Tegelbitar och kross låg över kalkbruket.

Fyndmaterialet i gropen bestod av yngre rödgodsskärvor men även två skärvor av ett gulaktigt lergods med profilerad mynning. Under stenarna låg yngre rödgods liksom en bit kakel med blå dekor. Här fanns också skaft av kritpipor.

Anläggningen tolkades initialt som en eldstad, men då inte något uppbyggt fundament av stenpackning påträffades tolkades gropen som en avfallsgrop för byggnadsmassor. Gropen var igenfylld under 1700-talet men med ett äldre fyndmaterial. En sektion är upprättad över schaktvägen vid gropen.

A3, stenfyllt dike, igenlagd kulvert?

Avlång nedgrävning som låg i nordväst-sydostlig riktning från befintlig byggnad och var cirka 2 meter långt. Nedgrävning låg parallellt med en modern kulvert.

Fyllningen bestod av stenar i varierande storlek mellan 0,2 och 0,4 meter. Stenarna var rundade naturstenar, men även sprängstenar förekom. Stenarna var löst nedslängda i nedgrävningen och här och var fanns hålrum mellan dem. Fyllningen mellan stenarna bestod av sand och tegelkross. Anläggningen påträffades när sättsanden under plattläggningen togs bort. En bit ned i fyllningen låg en bit plåster, Salvekvick.

Tolkning: gammalt dräneringsdike eller ledningsschakt som upphört att användas. En tidigare generation till kulverten som låg öster härom med samma riktning?

A4, husgrund

Längd alternativt bredd: 2 meter.

Husgrunden var belägen norr om schaktet. Endast en syllstensrad, eventuellt en gavel, stack fram i schaktets norra kant i dess nordvästra hörn. Stensyllen låg relativt ytligt, stenarnas överyta täcktes av markduken som låg under sättsandslagret till plattläggningen. Stensyllen bestod av större naturstenar i storlek: 0,3–0,4 meter. De var rundade och låg tätt lagda i en längd av 2 meter. Höjden på stenarna var cirka 0,3 meter, de vilade på humös lera. Orörd botten låg cirka 0,2 meter under stenarna. Söder om stenraden var ett lerigt, humöst lager rikligt med tegelkross. Detta uppfattades som ett utfyllnadslager som var 0,3–0,4 meter tjockt.

Tolkning: husgrund till en äldre generation uthus på tomten. 1800-tal?

Lager 1

Lagret var ett svartbrunt träflislager med mylla och barkbitar, med humös och myllig karaktär. Lagret innehöll skärvor av yngre rödgods, skärvor av fönsterglas, obrända djurben, flera mellanfotsben av gris, revben och en käke påträffades. Djurbenen tillvaratogs inte.

Lagret var upp till 0,3 meter i mäktighet och låg på humös lera, på den forna markytan. Troligen har lagret tillkommit som utfyllnad/alternativt är rester av uppförande av byggnader på tomten.

Lager 2

Lagret låg norr om trästockarna, A1. Det bestod av humös lera, rikliga mängder tegelkross och bitar av tegelstenar. Lagret var 0,25–0,3 meter tjockt och uppfattades som ett påfört lager. När lagret hade grävts bort framkom den forna markytan. I lagret södra del var ett cementrör nedgrävt i öst-västlig riktning. Det är oklart om hela lagret ska förstås som omrört fyllnadsmaterial från nedgrävningen av cementröret.

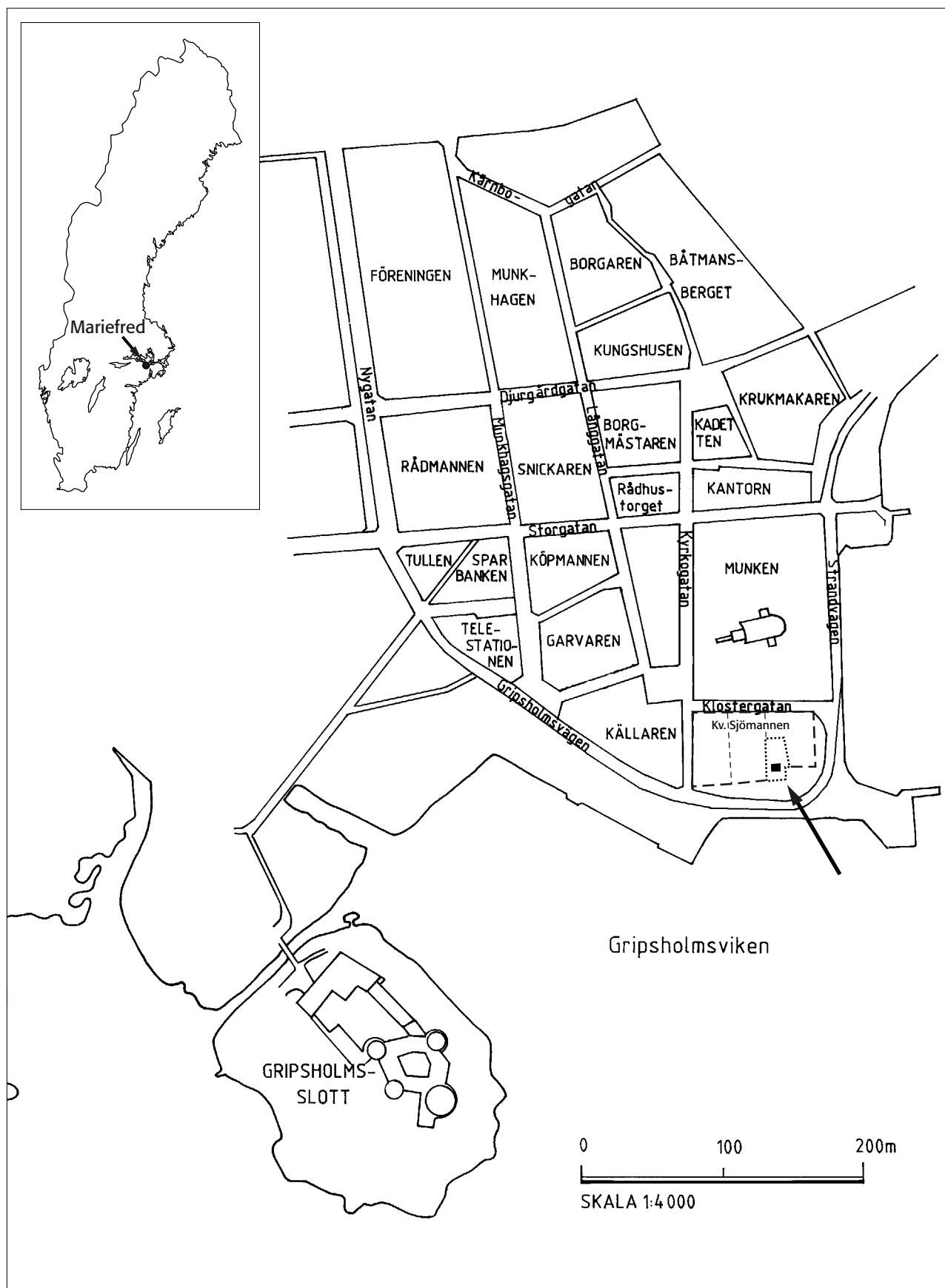

Fig. 1. Stadskarta över Mariefred med schaktet i kvarteret Sjömannen markerat. Skala 1:4 000.

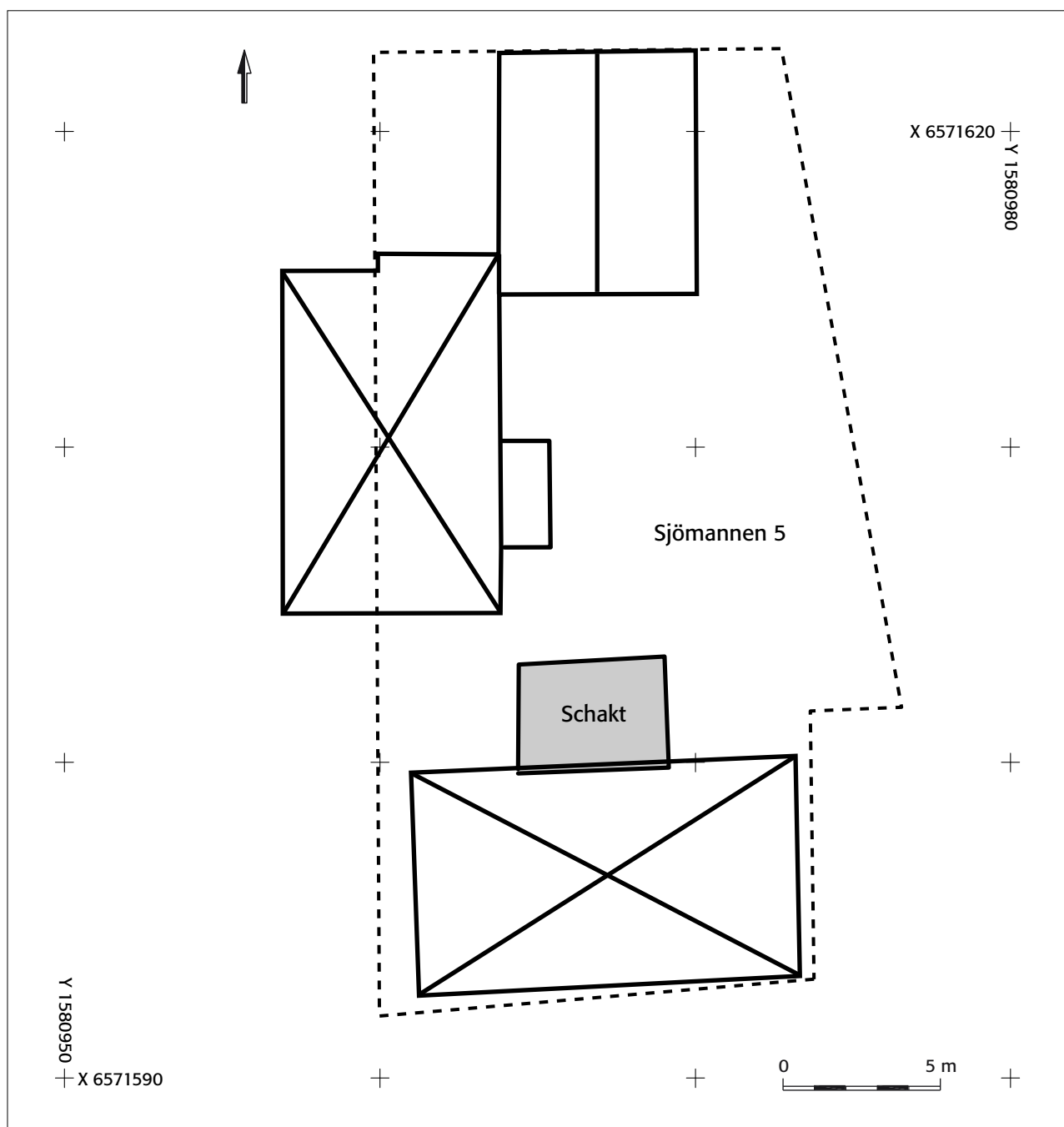

Fig. 2. Situationsplan över Sjömannen 5 och undersökt yta. Skala 1:200.

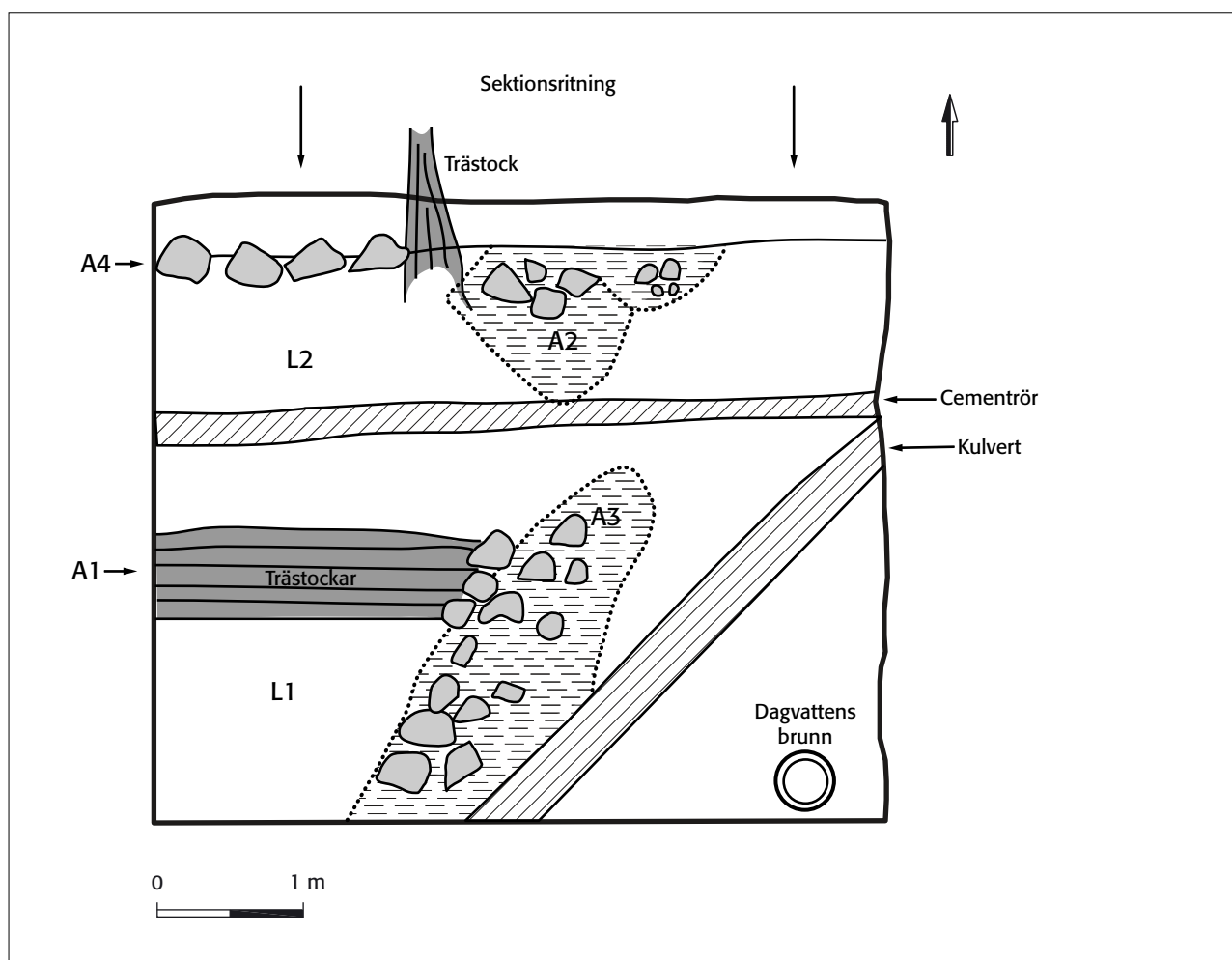

Fig. 3. Schaktplan med påträffade anläggningar. Skala 1:50.

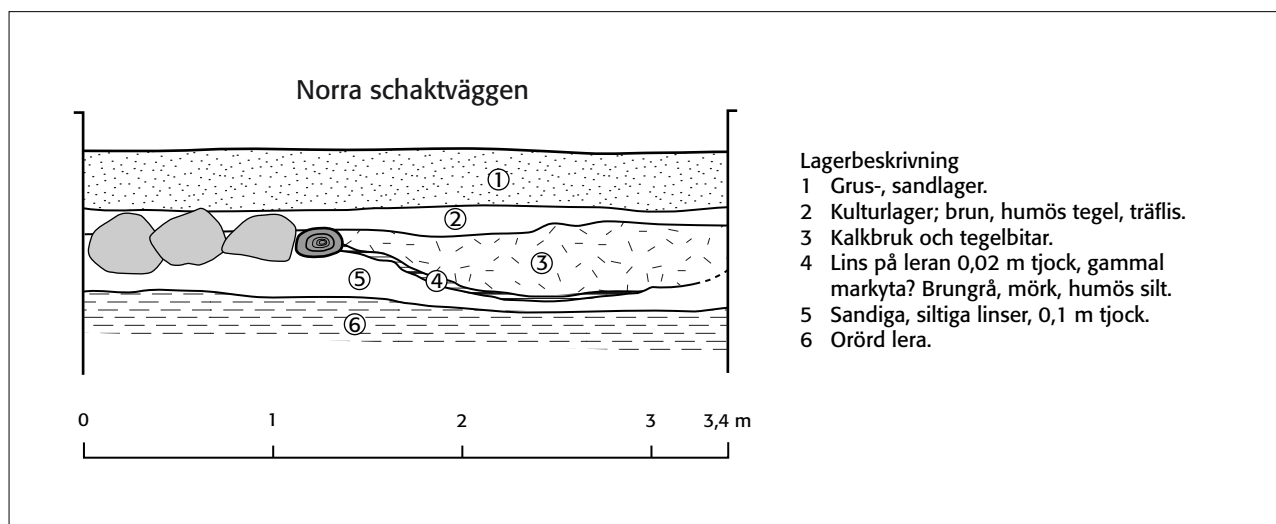

Fig. 4. Sektion upprättad över norra schaktväggen vid platsen för grop, A2. Skala 1:40.

